

ธรรมชาติของชั้น 5 ในพระไตรปิฎก

Nature of five Aggregates in the Tipitaka

ปรเมธ ศรีภิญโญ

Porramet Sripinyo

อิสระ จินนฤทธิ์

Issares Jinnarit

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย วิทยาเขตร้อยเอ็ด

Mahamakut Buddhist University, Roi Et Campus

E-mail: Porramet152525@gmail.com

Received: 19 April 2023; Revised: 27 April 2023; Accepted: 27 April 2023

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาธรรมชาติของชั้น 5 ในพระไตรปิฎก ผลการศึกษาพบว่า ชั้น 5 ในพระวินัยปิฎกเป็นการแสดงแบบสมมติบัญญัติ ในพระอภิธรรมปิฎกเป็นการแสดงแบบปรมาณบัญญัติ ในพระสุตตันตปิฎกเป็นคำสอนที่เทียบได้กับแนวคิด/หลักการ, เฉพาะในพระสุตตันตปิฎกผู้เขียนศึกษาจากคัมภีร์สังยุตตนิกาย ขันธวรรค เป็นหลัก ซึ่งเป็นการแสดงธรรมชาติหรือลักษณะของชั้น 5 ในมิติต่างๆ ได้แก่ 1) การระงับและบรรเทาทุกข์ทางกาย 2) บ่อเกิดแห่งฉันทราคะ 3) ภาวะทำให้สะดุ้ง 4) ธรรมอันหนัก (ภาระ) สำหรับผู้ยึดมั่นถือมั่น 5) คุณเครื่องกำจัดฉันทราคะ 6) มายา 7) ปิดบังไตรลักษณ์ ทำให้มีความเห็นผิดสำหรับผู้ยึดมั่นถือมั่น การเข้าใจชั้น 5 ได้ถูกต้องมีผลทำให้ดำรงชีวิตด้วยปัญญา สามารถกำหนดรู้และหลีกเลี่ยงปัญหาที่จะเกิดขึ้นเพราะความเขลาต่อชีวิต แต่จะปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมกับสภาพชีวิตหรือบริบทของชีวิต ซึ่งทำให้พบกับทางแห่งความสงบสุขตามหลักพระพุทธศาสนาที่มุ่งสอนให้มนุษย์เข้าใจสังขารแห่งชีวิตตามความเป็นจริง เช่น ความไม่เที่ยงแห่งชั้น 5 เป็นต้น

คำสำคัญ : ธรรมชาติ, ชั้น 5, พระไตรปิฎก

Abstract

This article had object to study the nature of Five Aggregates in Tipitaka. The study found that Nature of five Aggregates in the Tipitaka is a fictitious representation such as conventional truth, in Abhidhamma-pitaka is representation such as ultimate truth. In the Sutta-pitaka is a teaching that is comparable to the concept / principle, only in the Sutta, the author of the study of the scriptures Khantavaravakka which is the nature or nature of the Five Aggregates in the following dimensions: 1) Physical Suspension and Relief 2) sensual desire 3) shocking 4) heavy burdens (burdensome) for those who hold fast 5) The power of rid sensual desire 6) Maya 7) Obscurity three characteristics make a false views for those who attachment. Understanding the Five Aggregates can have a life-saving effect, can determine and avoid problems that will arise, because of ignorance on life. But they will behave

correctly according to their life conditions or life context. This leads to a way of peace according to Buddhist principles that aim to teach human beings to understand the truth of life according to reality, such as the impermanence of Five Aggregates, etc.

Keywords: Nature, Five Aggregates, Tipitaka

บทนำ

พระพุทธศาสนาถือว่าเป็น “วิชชาวาท” คือกล่าวหรือแสดงแบบแยกแยะ เพื่อให้เข้าใจธรรมชาติหรือสภาพที่แท้จริงแห่งสังขาร เพราะสัตว์ที่ถูกอวิชชาปิดบังไว้ไม่ให้เห็นความจริงของสังขารจะเข้าใจสังขารว่าเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา ความเข้าใจผิดเช่นนี้ทำให้สัตว์หรือบุคคลเกิดความยึดมั่นถือมั่นในสังขาร และเมื่อไม่รู้เท่าทันความเปลี่ยนแปลงของสภาพไตรลักษณ์ ไม่มีสติระวังหรือไม่สำรวมอินทริย จิตก็จะถูกอารมณ์ทั้งฝ่ายนำยินดี ไม่น่ายินดี และเป็นกลางๆ คือรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และธรรมารมณ์ที่จรมากระทบกับตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจปรุงแต่งให้เกิดเวทนาทั้งฝ่ายทุกข์ (ทุกข์เวทนา) สุข (สุขเวทนา) และเป็นกลางๆ (อทุกขมสุขเวทนา) เวทนาจึงทำให้เกิดความอยาก ความยึดมั่น ภพชาติ ชรา มรณะ โสกะ ปริเทวะ ทุกข์ โทมนัส อุปายาส ซึ่งเป็นกระบวนการแห่งปฏิจจสมุปบาท ผู้ที่ยังเกี่ยวข้องกับวงจรดังกล่าวนี้อยู่ ไม่สามารถตัดได้ ก็วยังเวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏเรื่อยไป

ขันธ 5 อาศัยซึ่งกันและกัน รูปขันธเป็นส่วนกาย นามขันธทั้ง 4 เป็นส่วนใจ มีทั้งกายและใจจึงจะเป็นชีวิต กายกับใจทำหน้าที่เป็นปกติและประสานสอดคล้องกัน ชีวิตจึงจะดำรงอยู่ได้ด้วยดี ตัวอย่างเช่น กิจกรรมของจิตใจ ต้องอาศัยความรู้เกี่ยวกับโลกซึ่งเกิดขึ้นโดยอาศัยอารมณ์ คือ รูป เสียง กลิ่น รส และสิ่งต้องกายผ่านเข้ามาทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย อารมณ์ทั้ง 5 ก็ดี ตา หู จมูก ลิ้น กายก็ดี ต่างก็ เป็นรูปธรรมอยู่ในรูปขันธ คือเป็นฝ่ายกาย โดยถือเอากายเป็นเสมือนอุปกรณ์สำเร็จรูปที่สร้างขึ้นมา รับใช้กิจกรรมของจิตใจ ซึ่งถือว่าเป็นศูนย์กลางแห่งกิจกรรมของชีวิต มีความกว้างขวาง ซับซ้อนและลึกซึ้งมาก เป็นที่ให้คุณค่าและความหมายแก่ชีวิตและเกี่ยวข้องโดยตรงกับพุทธธรรม ส่วนนามขันธ 4 มีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดและส่งผลอิทธิพลเป็นปัจจัยแก่กัน (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), 2557)

นามรูปหรือขันธ 5 เป็นหนึ่งในองค์ประกอบแห่งปฏิจจสมุปบาท เป็นผลของวิญญาน (วงจรฝ่ายสมุทัยวาร) และเป็นเหตุแห่งวิญญาน (วงจรฝ่ายนิโรธวาร) เป็นหลักธรรมอย่างหนึ่งที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้หลายแห่งในพระสูตร และมีการอธิบายขยายความเชิงปริยัติในพระอภิธรรม ขันธ 5 เป็นเบื้องต้นแห่งการทำความเข้าใจเกี่ยวกับธรรมชาติของชีวิต เพราะหากเข้าใจได้ถูกต้องก็จะสามารถพัฒนาชีวิตให้ถึงความสงบสุขได้โดยไม่มีอยาก ในทางตรงกันข้ามสัตว์ทั้งหลายผู้ยังจมอยู่ในกองแห่งทุกข์ก็เพราะสาเหตุคือการไม่เข้าใจขันธ 5 ยึดมั่นถือมั่นในสังขารว่าเป็นสัตว์ บุคคล ตัวตน เรา เขา

คำสอนในทางพระพุทธศาสนาจึงมีศูนย์กลางอยู่ที่ตัวมนุษย์และความทุกข์ของมนุษย์ ได้พยายามวิเคราะห์ธรรมชาติของมนุษย์จนถึงที่สุด เพื่อแสดงให้เห็นว่ามนุษย์มีธรรมชาติที่แท้จริงเป็น สิ่งปรุงแต่งล้วนๆ ซึ่งมีลักษณะเป็นอนิจจัง ทุกขัง อนัตตา จะได้พิจารณาถึงสาเหตุที่ทำให้เกิดทุกข์ และเข้าถึงวิถีทางดับทุกข์ได้ในที่สุด ในพระสูตรได้แบ่งองค์ประกอบของมนุษย์รวมเรียกว่าเบญจขันธ์ มนุษย์เกิดขึ้นจากองค์ประกอบทั้ง 5 มาประชุมกันเข้า ไม่มีตัวตนที่แท้จริง เมื่อแยกส่วนประกอบทั้ง ห้าออกจากกันแล้ว ก็จะไม่มีความหมายเหลืออยู่ จึงเปรียบเหมือนรถ ดังในชาดกสูตรว่า “ทิวลิปของเจ้าเชื่อว่าอะไรเป็นสัตว์กองแห่งสังขารล้วนๆ นี้บัณฑิตจะเรียกว่าสัตว์ไม่ได้เลย เมื่อขันธ ทั้งหลายมีอยู่ การสมมติว่าสัตว์ก็มีได้เหมือนคำว่ารถมีได้เพราะ

ประกอบส่วนต่างๆ เข้าด้วยกัน อนึ่ง ทุกข์เท่านั้นเกิดขึ้น ทุกข์เท่านั้นดำรงอยู่และแปรผันไป นอกจากทุกข์ ไม่มีสิ่งอื่นเกิดขึ้น นอกจาก ทุกข์ ไม่มีอะไรอื่นดับไป” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) ที่ได้นำมาว่า มนุษย์เป็นเพราะขันธทั้ง 5 มาประกอบกันเข้า แต่จะหาตัวตน ที่แท้จริงของมนุษย์นั้นไม่ได้เลย เพราะขันธทั้งห้านี้ก็มีชื่อเรียกกันเฉพาะอย่างอยู่แล้ว คำว่า มนุษย์จึง เป็นศัพท์บัญญัติใช้สำหรับเรียกสภาวะธรรมที่เกิดจากการประชุมกันเข้าของเบญจขันธดังกล่าว (พระมหาโยธิน โยธโก, 2561)

ดังนั้นบทความนี้จึงมุ่งนำเสนอธรรมชาติของขันธ 5 ที่พระพุทธเจ้าได้ตรัสรู้และทรงนำมาสั่งสอนแก่เวไนยสัตว์ ในมุมมองต่างๆ ที่ปรากฏในพระไตรปิฎก เพื่อการเข้าใจขันธ 5 ได้อย่างถูกต้อง คือชีวิตของมนุษย์ประกอบด้วยร่างกายและจิตใจหรือขันธ 5 ได้แก่ รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณนั่นเอง โดยขันธแต่ละอย่างทำหน้าที่ของตน เช่น วิญญาณ (จิต) รับรู้อารมณ์ สังขาร ประแต่งอารมณ์ เป็นต้น เมื่อผู้ปฏิบัติรู้อย่างนี้แล้วก็กำหนดสสารมโนยินดียินร้ายกับอารมณ์นั้น ซึ่งการปฏิบัติต่อขันธ 5 อย่างนี้จะทำให้รู้เท่าทันทุกข์ และสามารถดำเนินชีวิตได้อย่างมีความสุข

ความหมายของขันธ 5

ความหมายของขันธ 5 ที่ปราชญ์และนักวิชาการพระพุทธศาสนาแสดงไว้ รวบรวมได้ดังนี้

ขันธ แปลว่า ทำให้เป็นกอง (ราสิกรณ), ลำต้น (ขนฺธติ ขนฺโธ) (พระราชปริยัติโมลี และคณะ แปล, 2535) ขันธ แปลว่า ก้อนใหญ่, ความใหญ่โตมหึมา; ลำตัว คือหลังของช้าง, ไหล่หรือหลัง; ลำต้น; หมวด, บท, ขันธ; เนื้อเรื่องที่รวบรวมเป็นหมวดหมู่; ตัว, การรวมตัว, ส่วนต่างๆ (มูลนิธิภูมิพลโลกิชู, 2560) นอกจากนี้ยังพบว่าการใส่ ก สกัถ์ เป็น ขนฺธก นำไปใช้เป็นหมวดหมู่คัมภีร์ เช่น อุโปสถขนฺธก แปลว่า หมวดว่าด้วยเรื่องอุโปสถ เป็นต้น ซึ่งเป็นการใช้ศัพท์ให้แตกต่างกันกับศัพท์อื่นที่มีความหมายว่าหมวดเหมือนกัน แต่มีขนาดต่างกัน เช่น นิกาย วรรค เป็นต้น

คำว่า “ขนฺธ” สามารถแยกเป็น 2 ศัพท์คือ คำว่า “ข” และคำว่า “ธ” ซึ่งคำว่า “ข” แปลว่า อินทรีย์ว่างเปล่า สวรรค์และยอด ส่วนคำว่า “ธ” แปลว่า ทรงไว้ดังนั้น เมื่อคำว่า “ข” และคำว่า “ธ” รวมกันจึงมีความหมายที่แตกต่างกัน 4 ประการ ได้แก่ “ขนฺธ” ในความหมาย ทรงไว้ซึ่งอินทรีย์กล่าวคือทรงไว้ซึ่งความเป็นใหญ่มีตาซึ่งเป็นใหญ่ในการมองเห็น เป็นต้น (พระธรรมธีรราชฆาณิก (โชดก ญาณสิทธิเถระ), 2543) กองแห่งรูปธรรมและนามธรรมห้าหมวดที่ประชุมกัน เข้าเป็นหน่วยรวม ซึ่งบัญญัติเรียกว่า สัตว์ บุคคล ตัวตน เรา-เขา เป็นต้น, ส่วนประกอบห้าอย่าง ที่รวมเข้าเป็นชีวิต (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), 2559)

ขันธ 5 หรือเบญจขันธ หมายถึง สิ่งที่เป็นองค์ประกอบของ มนุษย์หรือสัตว์เหล่าอื่นที่อยู่ในภพที่มีขันธ 5 มีเทวดาเป็นต้น ซึ่งในความเป็นจริง มนุษย์มี องค์ประกอบหลักอยู่ 5 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นร่างกายคือรูปขันธ และส่วนที่เป็นจิตใจหรือความรู้สึกนึก คัดคือวิญญาณขันธ เรียกกันว่า กายกับจิตหรือรูปกับนาม แต่วิญญาณนั้น เมื่อนำมาจำแนกลักษณะ หรือพฤติกรรมออก ในส่วนสำคัญจะมีลักษณะสำคัญ 3 อย่าง คือ เวทนา สัญญา และสังขาร จึงแยกลักษณะหรือพฤติกรรมของวิญญาณขันธออกเป็นอีก 3 ขันธ คือ เวทนาขันธ สัญญาขันธ และสังขารขันธ เมื่อรวมกับรูปขันธและวิญญาณขันธจึงกลายเป็น 5 ขันธ ดังนั้น ขันธ 5 จึงไม่ใช่องค์ประกอบที่แยกกัน 5 อย่าง แล้วนำมารวมกันกลายเป็นมนุษย์ ในคัมภีร์ฝ่ายอภิธรรมจึงเรียกเวทนาขันธ สัญญาขันธ สังขารขันธว่าเป็นเจตสิกซึ่งหมายถึงสิ่งที่อาศัยจิตเกิดขึ้นไม่สามารถอยู่โดยปราศจากจิตหรือวิญญาณขันธนั่นเอง วิญญาณขันธจึงเป็นหลักของนามขันธ 3 ที่เหลือ แต่ถึงแม้จะเป็นองค์ประกอบหลักฝ่ายนามธรรมก็เป็นเพียงกระแสหรือกระบวนการ บางอย่างที่เกิดดับตลอดเวลา (วัชร งามจิตเจริญ, 2556)

ทัศนะต่อขันธ 5 ที่ปรากฏในพระมหาลาสูตร

ทัศนะเกี่ยวกับชั้น 5 ในพรหมชาลสูตรเป็นทัศนะของพราหมณ์ที่พระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไว้ มีทั้งหมด 62 ทัศนะ พุทธประสงค์ในการแสดงพระสูตรนี้ก็เพื่อทรงชี้ให้เห็นว่าทัศนะต่อโลกและชีวิตนี้มีอะไรบ้าง และไม่ถูกต้องอย่างไร ต่อจากนั้นจึงจะได้ทรงแสดงหลักความจริงทางพระพุทธศาสนา ซึ่งการแสดงดังกล่าวนี้ คล้ายกับการแสดงประเภทของการปฏิบัติ 3 อย่าง คือ การหมกมุ่นในกามคุณ (กามสุขัลลิกานุโยค) การทำตนให้ลำบาก (อตฺตกิลมณานุโยค) และมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งพระพุทธองค์ได้ทรงแสดงกามสุขัลลิกานุโยค และอตฺตกิลมณานุโยคก่อน ต่อจากนั้นจึงทรงแสดงมัชฌิมาปฏิปทา ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติทางพระพุทธศาสนาเพื่อการเข้าถึงความพ้นทุกข์ ทัศนะ 62 ในพรหมชาลสูตรแบ่งเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ คือ 1) ความเห็นเกี่ยวกับอดีต 18 (ปุพฺพพันตกัปปิกาทัศนะ 18) 2) ความเห็นเกี่ยวกับอนาคต 44 (อปปรันตกัปปิกาทัศนะ 44) ซึ่งผู้เขียนได้เลือกศึกษาเฉพาะความเห็นเกี่ยวกับอดีต คือ ปุพฺพพันตกัปปิกาทัศนะ 18 และอปปรันตกัปปิกาทัศนะ 39 เท่านั้น มีรายละเอียดดังนี้

1. ปุพฺพพันตกัปปิกาทัศนะ 18

ปุพฺพพันตกัปปิกาทัศนะ คือความเห็นกำหนดชั้นส่วนอดีต ผู้เขียนเลือกศึกษาเฉพาะ สัสสตวาทีทัศนะ และเอกัจจสัสสตทิทัศนะ 4 ดังนี้

1.1 สัสสตทิทัศนะ 4 พวกที่เห็นว่าอัตตาและโลกเที่ยง มีองค์ประกอบหรือประเภทตามมูลเหตุ 4 อย่าง ได้แก่

(1) สมณะหรือพราหมณ์บางคนอาศัยความเพียร ความไม่ประมาท และการใช้ความคิดอย่างถูกวิธี ทำให้บรรลุเจโตสมาธิ ซึ่งเป็นเหตุทำจิตให้ตั้งมั่น ระลึกชาติได้ 1 ชาติก็มี จนถึงหลายแสนชาติก็มี คือรู้ชื่อ ตระกูล วรรณะ อาหาร การเสวยสุขทุกข์ และอายุ ความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับอดีตชาติของตนอย่างนี้ทำให้เขาเข้าใจว่าอัตตาและโลกเที่ยง ยั่งยืน ตั้งมั่น จึงบัญญัติและสอนคนอื่นตามที่ตนเข้าใจนั้น

(2) สมณะหรือพราหมณ์บางคนอาศัยความเพียร ความไม่ประมาท และการใช้ความคิดอย่างถูกวิธี ทำให้บรรลุเจโตสมาธิ ซึ่งเป็นเหตุทำจิตให้ตั้งมั่น ระลึกชาติได้ 1 สังวิภูฏกัปปและวิวิภูฏกัปปก็มี จนถึง 10 สังวิภูฏกัปปและวิวิภูฏกัปปก็มี คือรู้ชื่อ ตระกูล วรรณะ อาหาร การเสวยสุขทุกข์ และอายุ ความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับอดีตชาติของตนอย่างนี้ทำให้เขาเข้าใจว่าอัตตาและโลกเที่ยง ยั่งยืน ตั้งมั่น จึงบัญญัติและสอนคนอื่นตามที่ตนเข้าใจนั้น

(3) สมณะหรือพราหมณ์บางคนอาศัยความเพียร ความไม่ประมาท และการใช้ความคิดอย่างถูกวิธี ทำให้บรรลุเจโตสมาธิ ซึ่งเป็นเหตุทำจิตให้ตั้งมั่น ระลึกชาติได้ 10 สังวิภูฏกัปปและวิวิภูฏกัปปก็มี จนถึง 40 สังวิภูฏกัปปและวิวิภูฏกัปปก็มี คือรู้ชื่อ ตระกูล วรรณะ อาหาร การเสวยสุขทุกข์ และอายุ ความรู้และเข้าใจเกี่ยวกับอดีตชาติของตนอย่างนี้ทำให้เขาเข้าใจว่าอัตตาและโลกเที่ยง ยั่งยืน ตั้งมั่น จึงบัญญัติและสอนคนอื่นตามที่ตนเข้าใจนั้น

(4) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเป็นนักตรรกะ นักอภิปรัชญา แสดงทรรศนะของตนตามหลักเหตุผลและการคาดคะเนความจริงว่า อัตตาและโลกเที่ยง ยั่งยืน ตั้งมั่น

สรุปได้ว่า พวกที่เห็นว่าโลกและอัตตาเที่ยงนี้มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) พวกที่เข้าใจตามประสบการณ์การระลึกชาติได้ของตน คือเข้าใจว่าอดีตชาติที่ตนเคยเป็นนั้นเป็นสิ่งที่เที่ยง 2) พวกที่เข้าใจว่าโลกและอัตตาเที่ยงตามหลักปรัชญาของตน

1.2 เอกัจจสัสสตทิทัศนะ 4 พวกที่เห็นว่าอัตตาและโลกเที่ยงเป็นบางอย่างเท่านั้น ความเห็นของพวกเขาเกี่ยวข้องกับสถานะของตนในภพที่ไปจุดนั้น กล่าวคือ เมื่อโลกกำลังพินาศ เหล่าสัตว์ส่วนมากไปเกิดในพรหมโลกชั้นอาภัสสร นึกคิดอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา มีปติเป็นอาหาร มีรัศมีขานออกจากร่างกาย เทียวสัญจรไปในอากาศ อยู่ในวิมานอันงดงาม และสถิตอยู่นานแสนนานตามกำหนดกาลแห่งอายุของพรหมชั้นอา

ภัสสร เมื่อล่วงไปนาน ๆ โลกนี้กลับฟื้นขึ้น และขณะที่โลกกำลังฟื้นขึ้นนั้น วิมานของพรหมปรากฏว่าว่างเปล่า สัตว์ผู้จุติจากชั้นอาภัสสรพรหมโลก เพราะสิ้นอายุหรือสิ้นบุญย่อมเกิดที่วิมานพรหมอันว่างเปล่า นึกคิดอะไรก็สำเร็จได้ตามปรารถนา มีปติเป็นอาหาร มีรัศมีชานออกจากร่างกาย เทียวสัญจรไปในอากาศอยู่ในวิมานอันงดงาม สถิตอยู่นานแสนนาน เพราะเหตุที่สัตว์นั้นอยู่ในวิมานแต่ผู้เดียวเป็นเวลานานจึงเกิดเบื่อหน่ายและต้องการให้สัตว์เหล่าอื่นมาเป็นอย่างตนบ้าง ต่อมาสัตว์เหล่าอื่นจุติจากชั้นอาภัสสรพรหมโลกแล้วไปเกิดอยู่ร่วมกับสัตว์นั้น บรรดาสัตว์พวกนั้น ผู้เกิดก่อนมีความคิดว่าตนเป็นพรหม เป็นท้าวมหาพรหม เป็นผู้ยิ่งใหญ่ ไม่มีใครข่มเหงได้ เห็นถืองั่ว เป็นผู้กุมอำนาจ เป็นอิสระ เป็นผู้สร้าง ผู้บันดาล ผู้ประเสริฐ ผู้บงการ ผู้ทรงอำนาจ เป็นบิดาของสัตว์ผู้เกิดมาแล้วและกำลังจะเกิด สามารถบันดาลสัตว์ขึ้นมาได้ ด้วยความเข้าใจผิดว่าสัตว์ที่เกิดภายหลังเกิดขึ้นด้วยอำนาจความคิดและความปรารถนาของตน แม้สัตว์ที่เกิดขึ้นภายหลังก็มีความเข้าใจว่าตนเกิดขึ้นจากอำนาจการบันดาลของสัตว์ผู้เกิดก่อน

เอกัจจสัสสตทิฎฐิ 4 ประเภท ได้แก่

(1) สัตว์จุติจากวิมานพรหมว่างเปล่าแล้วมาเกิดเป็นมนุษย์ ภายหลังออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต อาศัยความเพียร ความไม่ประมาท และอาศัยการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีแล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เป็นเหตุทำจิตให้ตั้งมั่น ระลึกถึงชาติก่อนได้ ถัดจากนั้นไประลึกไม่ได้ เขาจึงมีความเข้าใจว่าบางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ตามประสบการณ์การระลึกชาติได้นั้น คือเข้าใจว่าสัตว์ที่เกิดก่อนเป็นผู้บันดาลตนขึ้นมาและเป็นผู้เที่ยง ส่วนตนที่ถูกบันดาลขึ้นเป็นผู้ไม่เที่ยง เพราะถูกบันดาลขึ้น

(2) เทวดาพวกหนึ่งชื่อว่า ชิตทาปโทสิกะ มักหมกมุ่นอยู่ในความสนุกสนานสรวลเสเฮฮาเกินเวลา การหมกมุ่นนั้นเป็นเหตุให้พวกเขาหลงลืมสติและจุติจากเทวโลกนั้นมาเกิดในโลกมนุษย์ ภายหลังออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต อาศัยความเพียร ความไม่ประมาท และอาศัยการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีแล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เป็นเหตุทำจิตให้ตั้งมั่น ระลึกถึงชาติก่อนได้ ถัดจากนั้นไประลึกไม่ได้ เขาจึงมีความเข้าใจว่าบางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ตามประสบการณ์การระลึกชาติได้นั้น คือเข้าใจว่าพวกเทวดาผู้ไม่ใช่เหล่าชิตทาปโทสิกะไม่หมกมุ่นอยู่ในความสนุกสนานสรวลเสเฮฮาเกินเวลา เมื่อไม่หมกมุ่นอยู่ในความสนุกสนานสรวลเสเฮฮาเกินเวลาก็ไม่หลงลืมสติ เมื่อไม่หลงลืมสติก็ไม่จุติจากชั้นนั้น ดังนั้นจึงเป็นผู้เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร จักดำรงอยู่เที่ยงแท้ไปเช่นนั้น ส่วนพวกตนที่เป็นเทวดาเหล่าชิตทาปโทสิกะมัวแต่หมกมุ่นอยู่ในความสนุกสนานสรวลเสเฮฮาเกินเวลา หลงลืมสติ จึงต้องจุติจากชั้นนั้น ดังนั้นจึงเป็นผู้ไม่เที่ยงแท้ ไม่ยั่งยืน และมีอายุสั้น

(3) เทวดาพวกหนึ่งชื่อว่า มโนปโทสิกะ มีนิสัยชอบจ้องจับผิดกันเกินควร เมื่อจ้องจับผิดกันจึงคิดมุ่งร้ายต่อกัน เมื่อคิดมุ่งร้ายกันจึงเหนียวกายและใจแล้วพากันจุติจากเทวโลกนั้นมาเกิดในโลกมนุษย์ ภายหลังออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต อาศัยความเพียร ความไม่ประมาท และอาศัยการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีแล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เป็นเหตุทำจิตให้ตั้งมั่น ระลึกถึงชาติก่อนได้ ถัดจากนั้นไประลึกไม่ได้ เขาจึงมีความเข้าใจว่าบางอย่างเที่ยง บางอย่างไม่เที่ยง ตามประสบการณ์การระลึกชาติได้นั้น คือเข้าใจว่าพวกเทวดาผู้ไม่ใช่เหล่ามโนปโทสิกะ ไม่มัวจ้องจับผิดกันและกันเกินควร เมื่อไม่มัวจ้องจับผิดกันก็ไม่คิดมุ่งร้ายต่อกัน เมื่อไม่คิดมุ่งร้ายต่อกันก็ไม่เหนียวกายและใจ จึงไม่จุติจากชั้นนั้น ดังนั้นจึงเป็นผู้เที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร จักดำรงอยู่เที่ยงแท้ไปเช่นนั้น ส่วนพวกตนที่เป็นเทวดาเหล่ามโนปโทสิกะมัวจ้องจับผิดกันและกันเกินควร จึงคิดมุ่งร้ายต่อกัน ทำให้เหนียวกายและใจ พากันจุติจากชั้นนั้น ดังนั้นจึงเป็นผู้ไม่เที่ยงแท้ ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน และมีอายุสั้น

(4) สมณพราหมณ์บางคนเป็นนักตรรกะ นักอภิปรัชญา แสดงทรรศนะของตนตามหลักเหตุผลและการคาดคะเนความจริงอย่างว่า สิ่งที่เรียกว่าตา หู จมูก ลิ้น กาย เรียกว่า อัตตา เป็นของไม่เที่ยงแท้

ไม่ยั่งยืน ไม่คงทน ผันแปร ส่วนสิ่งที่เรียกว่า จิต ใจ และวิญญาณ เรียกว่า อัตตา เป็นของเที่ยงแท้ ยั่งยืน คงทน ไม่ผันแปร จักดำรงอยู่เที่ยงแท้ไปเช่นนั้น

สรุปได้ว่า พวกที่เห็นว่าโลกและอัตตาบางอย่างเที่ยงนี้มี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) พวกที่เข้าใจตามประสบการณ์การระลึกชาติได้ของตน คือเข้าใจว่าสัตว์ที่เกิดในวิมานพรหมว่างเปล่าก่อนตนเป็นผู้บันดาลตนขึ้นมา เป็นผู้เที่ยง ส่วนพวกตนที่ถูกบันดาลขึ้นมาไม่เที่ยง 2) พวกที่เข้าใจว่าโลกและอัตตาบางอย่างเที่ยงตามหลักปรัชญาของตน

1.3 อธิจสมุปปันนทิกุฏฐิ 2 พวกที่เห็นว่าอัตตาและโลกเกิดขึ้นเองไม่มีเหตุปัจจัย ได้แก่

(1) ทวยเทพเชื้ออัสสนุสัตว์จุติจากอัสสนุภพนั้นมาเกิดในโลกมนุษย์เพราะเกิดสัญญาขึ้นภายหลังออกจากเรือนไปบวชเป็นบรรพชิต อาศัยความเพียร ความไม่ประมาท และอาศัยการใช้ความคิดอย่างถูกวิธีแล้วบรรลุเจโตสมาธิที่เป็นเหตุทำจิตให้ตั้งมั่น ตามระลึกถึงความเกิดสัญญา ถัดจากนั้นไประลึกไม่ได้ เขาจึงมีความเข้าใจว่าอัตตาและโลกเกิดขึ้นเองโดยไม่มีเหตุปัจจัย เพราะเมื่อก่อนตนไม่ได้มีแล้วและบัดนี้ก็ไม่มี ดังนั้นจึงน้อมไปเพื่อความเป็นผู้สงบ

(2) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเป็นนักตรรกะ นักอภิปรัชญา แสดงทรรศนะของตนตามหลักเหตุผลและการคาดคะเนความจริงว่า อัตตาและโลกเกิดขึ้นเองไม่มีเหตุปัจจัย

สรุปได้ว่า พวกที่เห็นว่าอัตตาและโลกเกิดขึ้นเองไม่มีเหตุปัจจัยมี 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ 1) พวกที่เข้าใจตามประสบการณ์การระลึกการเกิดสัญญาของตนในอัสสนุภพและการเคลื่อนจากอัสสนุภพนั้น 2) พวกที่เข้าใจว่าอัตตาและโลกเกิดขึ้นเองไม่มีเหตุปัจจัยตามหลักปรัชญาของตน

2. อปรินตักปัฏิกทิกุฏฐิ 44

ความเห็นกำหนดขั้นส่วนอนาคต ประกอบด้วย 1) สัญญทิกุฏฐิ 16 2) อสัญญทิกุฏฐิ 8 3) เนวสัญญินา สัญญทิกุฏฐิ 8 4) อุจเฉททิกุฏฐิ 7

2.1 สัญญทิกุฏฐิ 16 เห็นว่าอัตตาหลังจากตายแล้วมีสัญญา ได้แก่ 1) อัตตาที่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 2) อัตตาที่ไม่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 3) อัตตาทั้งที่มีรูปและไม่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 4) อัตตาที่มีรูปก็มีไม่ใช่ ไม่มีรูปก็มีไม่ใช่ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 5) อัตตาที่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 6) อัตตาที่ไม่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 7) อัตตาทั้งที่มีที่สุดและไม่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 8) อัตตาที่มีที่สุดก็มีไม่ใช่ ไม่มีที่สุดก็มีไม่ใช่ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 9) อัตตาที่มีสัญญายาวอย่างเดียวกัน ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 10) อัตตาที่มีสัญญาต่างกัน ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 11) อัตตาที่มีสัญญาเล็กน้อย ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 12) อัตตาที่มีสัญญาหาประมาณมิได้ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 13) อัตตาที่มีสุขอย่างเดียว ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 14) อัตตาที่มีทุกข์อย่างเดียว ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 15) อัตตาที่มีทั้งสุขและทุกข์ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา 16) อัตตาที่มีทุกข์ก็มีไม่ใช่ มีสุขก็มีไม่ใช่ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญา

2.2 อสัญญทิกุฏฐิ 8 พวกที่เห็นว่าอัตตาหลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา ได้แก่ 1) อัตตาที่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา 2) อัตตาที่ไม่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา 3) อัตตาทั้งที่มีรูปและไม่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา 4) อัตตาที่มีรูปก็มีไม่ใช่ ไม่มีรูปก็มีไม่ใช่ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา 5) อัตตาที่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา 6) อัตตาที่ไม่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา 7) อัตตาทั้งที่มีที่สุดและไม่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา 8) อัตตาที่มีที่สุดก็มีไม่ใช่ ไม่มีที่สุดก็มีไม่ใช่ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วไม่มีสัญญา

2.3 เนวสัญญานาสัญญิติทฎฐิ 8 เห็นว่าอัตตาหลังจากตายแล้วมีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ ได้แก่ 1) อัตตาที่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้ว มีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ 2) อัตตาที่ไม่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้ว มีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ 3) อัตตาทั้งที่มีรูปและไม่มีรูป ยั่งยืน หลังจากตายแล้ว มีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ 4) อัตตาที่มีรูปก็มิใช่ ไม่มีรูปก็มิใช่ ยั่งยืน หลังจากตายแล้วมีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ 5) อัตตาที่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้ว มีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ 6) อัตตาที่ไม่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้ว มีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ 7) อัตตาทั้งที่มีที่สุดและไม่มีที่สุด ยั่งยืน หลังจากตายแล้ว มีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่ 8) อัตตาที่มีที่สุดก็มิใช่ ไม่มีที่สุดก็มิใช่ ยั่งยืน หลังจากตายแล้ว มีสัญญาก็มิใช่ ไม่มีสัญญาก็มิใช่

2.4 อจฺเจททฎฐิ 7 เห็นว่าหลังจากตายแล้วอัตตาขาดสูญ ได้แก่

(1) สมณะหรือพราหมณ์บางคนมีวาตะและทรศณะว่า อัตตามีรูปมาจากมหาภูตรูป 4 เกิดจากปิตามารดา หลังจากตายแล้วอัตตาย่อมขาดสูญพินาศ ไม่เกิดอีก

(2) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเชื่อว่าอัตตาที่เกิดจากมหาภูตรูป 4 ขาดสูญจริง แต่ไม่ได้มีเพียงอัตตาดังกล่าวเท่านั้นที่ขาดสูญ ยังมีอัตตาอื่นที่เป็นทิพย์ มีรูปเป็นกามาวจร บริโภคข้าวเป็นอาหารที่ขาดสูญพินาศ ไม่เกิดอีก

(3) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเชื่อว่าอัตตาที่เป็นทิพย์ มีรูปเป็นกามาวจร บริโภคข้าวเป็นอาหารขาดจริง แต่ไม่ได้มีเพียงอัตตาดังกล่าวเท่านั้นที่ขาดสูญ ยังมีอัตตาอื่นที่เป็นทิพย์ มีรูปสำเร็จด้วยใจ มีอวัยวะครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่องที่ขาดสูญพินาศ ไม่เกิดอีก

(4) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเชื่อว่าอัตตาที่เป็นทิพย์ มีรูปสำเร็จด้วยใจ มีอวัยวะครบถ้วน มีอินทรีย์ไม่บกพร่องขาดสูญจริง แต่ไม่ได้มีเพียงอัตตาดังกล่าวเท่านั้นที่ขาดสูญ ยังมีอัตตาอื่นที่ถึงชั้นอากาศาณัญญายตนะ คือมีอากาศหาที่สุดมิได้ เพราะล่วงรูปสัญญา ดับภุขสัญญา ไม่กำหนดนานัตตสัญญาโดยประการทั้งปวงที่ขาดสูญพินาศ ไม่เกิดอีก

(5) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเชื่อว่าอัตตาที่ถึงชั้นอากาศาณัญญายตนะขาดสูญจริง แต่ไม่ได้มีเพียงอัตตาดังกล่าวเท่านั้นที่ขาดสูญ ยังมีอัตตาอื่นที่ถึงชั้นวิญญาณัญญายตนะ คือมีวิญญาณหาที่สุดมิได้ เพราะล่วงอากาศาณัญญายตนะได้โดยประการทั้งปวงที่ขาดสูญ ไม่เกิดอีก

(6) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเชื่อว่าอัตตาที่ถึงชั้นวิญญาณัญญายตนะขาดสูญจริง แต่ไม่ได้มีเพียงอัตตาดังกล่าวเท่านั้นที่ขาดสูญ ยังมีอัตตาอื่นที่ถึงชั้นอาภิกขัญญายตนะ คือไม่มีอะไร เพราะล่วงวิญญาณัญญายตนะได้โดยประการทั้งปวงที่ขาดสูญ ไม่เกิดอีก

(7) สมณะหรือพราหมณ์บางคนเชื่อว่าอัตตาที่ถึงชั้นอาภิกขัญญายตนะขาดสูญจริง แต่ไม่ได้มีเพียงอัตตาดังกล่าวเท่านั้นที่ขาดสูญ ยังมีอัตตาอื่นที่ถึงขั้นเนวสัญญานาสัญญายตนะ คือมีความละเอียดประณีต เพราะล่วงอาภิกขัญญายตนะได้โดยประการทั้งปวงที่ขาดสูญ ไม่เกิดอีก (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ผลของการเห็นผิดเกี่ยวกับขั้น 5 กล่าวในแง่เป้าหมายสูงสุดของการปฏิบัติทำให้ไม่อาจละอวิชชา ตัณหา อุปาทานได้ หรือไม่อาจถึงสันติบทคือพระนิพพาน ติดอยู่ในสงสารวัฏเพราะความเห็นผิดเป็นเหตุนั้น แต่ในแง่ของการประพาสและการอยู่ร่วมกันในสังคม ความเห็นที่ผลแห่งการทำความดีและความชั่วไม่มีอยู่จริง นับว่าเป็นอันตรายมาก เพราะจะทำให้มนุษย์ไม่คำนึงถึงผิดชอบชั่วดี มีแต่การเบียดเบียน รังแก ข่มเหง เอารัดเอาเปรียบกัน ไม่ปรารถนาทำความดีต่อกัน เช่น เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ แบ่งปัน ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน เป็นต้น โลกนี้สังคมนี้ก็เป็นอยู่ด้วยความยากลำบาก มีแต่ความเดือดร้อนวุ่นวาย หาความสงบสุขไม่ได้

ลักษณะของชั้น 5 เจริญสมมติ

บัญญัติ 2 อย่าง คือ สมมติบัญญัติ และปรมาตถบัญญัติ, สมมติบัญญัติมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงหรือสื่อความจริงให้เข้าใจง่าย ลักษณะของสมมติ เช่น นาย ก นาย ข เป็นต้น ส่วนปรมาตถบัญญัติมีจุดมุ่งหมายเพื่อแสดงความจริงหรือธรรมชาติของสิ่งนั้นๆ การเข้าใจชั้น 5 ตามความจริงทำให้บุคคลมีสติตื่นรู้อยู่เสมอ แต่โดยมากคนที่ไม่ได้ฝึกฝนอบรมตนเพื่อยกระดับจิตใจและปัญญามักจะติดในสมมติ ซึ่งทำให้เกิดความยึดมั่นถือมั่นและความทุกข์ตามมา ในพระวินัยปิฎกชั้น 5 ปรากฏในรูปแบบสมมติเกือบทั้งหมดคือถูกแสดงในลักษณะบุคลาธิษฐาน เช่น พรหมณ์เวรัญชะ พระสุทิน เป็นต้น แต่ก็มีส่วนหนึ่งที่คำสอนมีลักษณะเหมือนพระสูตรต้นตปิฎก ซึ่งปรากฏในพุทธประวัติตอนตรัสรู้เป็นต้นไป คือชั้น 5 เจริญนัตตาในอนัตตลักขณสูตร และชั้น 5 เจริญความเป็นภาวะร้อน เผาไหม้ ในอาทิตตปริยายสูตร (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ลักษณะและองค์ประกอบของชั้น 5 เจริญปรมาตถ

ลักษณะหรือธรรมชาติของชั้น 5 เจริญปรมาตถ คือการอธิบายชั้น 5 แบบจำแนกแจกแจงอย่างละเอียดปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ดังนี้

รูปชั้น 5 จำแนกเป็นรูป 11 ประเภท ดังนี้ 1) รูปอดีต คือมหาภูตรูปและอุปาทายรูปที่ล่วงไปแล้ว 2) รูปอนาคต คือรูปที่ยังไม่เกิด 3) รูปปัจจุบัน คือมหาภูตรูปและอุปาทายรูปที่เกิดขึ้นอยู่ 4) รูปภายในตน คือมหาภูตรูปและอุปาทายรูปที่มีภายในตน ถูกกรรมอันประกอบด้วยตัณหาและทิฐิยึดถือไว้ 5) รูปภายนอกตน คือมหาภูตรูปและอุปาทายรูปของสัตว์อื่น 6) รูปหยาบ คืออายตนะภายนอก 7) รูปละเอียด คืออุปาทายรูป 8) รูปชั้นต่ำ คือรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่น่าดูหมิ่น น่าเหยียดหยาม น่าเกลียด น่าตำหนิ ไม่น่ายกย่อง ไม่น่าปรารภณา ไม่น่ารัก ไม่น่าชอบใจ 9) รูปประณีต คือรูป เสียง กลิ่น รส และสัมผัสที่น่าดูหมิ่น ไม่น่าเหยียดหยาม ไม่น่าเกลียด ไม่น่าตำหนิ น่ายกย่อง น่าปรารภณา น่ารัก น่าชอบใจ 10) รูปไกล คืออุปาทายรูปหรือรูปอย่างอื่นที่อยู่ไกล และ 11) รูปใกล้ คืออายตนะภายนอกหรือรูปอย่างอื่นที่อยู่ใกล้

เวทนาชั้น 5 สัญญาชั้น 5 สังขารชั้น 5 และวิญญาณชั้น 5 ก็จำแนกเป็นชั้นละ 11 ประเภทเช่นเดียวกันกับรูปชั้น 5 ซึ่งจะได้อธิบายรายละเอียดเฉพาะชั้นที่มีประเภทแตกต่างกันเท่านั้น เช่น เวทนาที่เป็นอกุศลเป็นเวทนาหยาบ เวทนาที่เป็นกุศลและอัพยาภุตเป็นเวทนาละเอียด เวทนาที่เป็นอกุศลเป็นเวทนาไกลจากเวทนาที่เป็นกุศลและอัพยาภุต เวทนาที่เป็นอกุศลเป็นเวทนาใกล้กับเวทนาที่เป็นอกุศล สัญญาชั้น 5 ได้แก่ สัญญาที่เกิดแต่จักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฆานสัมผัส ชิวหาสัมผัส กายสัมผัส มโนสัมผัส ส่วนสัญญาหยาบ สัญญาประณีต สัญญาใกล้ และสัญญาไกล มีลักษณะเหมือนเวทนาชั้น 5, สังขารชั้น 5 มีลักษณะเหมือนเวทนาชั้น 5 และสัญญาชั้น 5 ส่วนวิญญาณชั้น 5 ได้แก่ จักขุวิญญาณ โสตวิญญาณ ฆานวิญญาณ ชิวหาวิญญาณ กายวิญญาณ และมโนวิญญาณ ลักษณะที่เหลือเป็นเหมือนเวทนาชั้น 5 สัญญาชั้น 5 และสังขารชั้น 5 (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ชั้น 5 ตามนัยคัมภีร์อภิธรรมมัตถสังคหบาลี และอภิธรรมมัตถวินิยฎีกา ท่านสงเคราะห์เป็น จิต เจตสิก และรูป (นิพพานเป็นผลของการพัฒนาชั้น 5) ดังนี้

1) รูป คือ รูป 28 ได้แก่ (1) นิพผันนรูป 18 ประกอบด้วย ภูตรูป 4 ปสาทรูป 5 วิสัยรูป 4 ภาวรูป 2 หทัยรูป 1 ชีวีตรูป 1 และอาหารรูป 1 (2) อนิพผันนรูป 10 ประกอบด้วย ปริเนทรูป 1 วิญญูตรูป 2 วิการรูป 3 และลักษณะรูป 4

2) เวทนา สัญญา สังขาร ได้แก่ เจตสิก 52 ประกอบด้วย อัญญุสมานา 13 อกุศล 14 และโสภณ 25

3) วิญญาณ ได้แก่ จิต 121 ดวง ประกอบด้วย กุศลจิต 37 อกุศลจิต 12 กิริยาจิต 20 วิบากจิต 52

ธรรมชาติหรือลักษณะของชั้น 5 ในคัมภีร์สังยุตตนิกาย

ชั้น 5 ที่ปรากฏในคัมภีร์สังยุตตนิกาย ขันธวารวรรค เป็นลักษณะคำสอนหรือแนวคิดเรื่องชั้น 5 ในพระพุทธศาสนา ความจริงแล้วไม่ใช่พุทธทศณะแต่เป็นคำสอนหรือลักษณะของชั้น 5 ในมิติต่างๆ ที่เกิดจากพระปัญญาตรัสรู้ของพระพุทธเจ้าเกี่ยวกับธรรมชาติของชั้น 5 มีทั้งหมด 7 ลักษณะ ได้แก่ 1) การระงับและบรรเทาทุกข์ทางกาย 2) บ่อเกิดแห่งฉันทราคะ 3) ภาวะทำให้สะดุ้ง 4) ธรรมอันหนัก (ภาระ) สำหรับผู้ยึดมั่นถือมั่น 5) คุณเครื่องกำจัดฉันทราคะ 6) มายา 7) ปิดบังไตรลักษณ์ ทำให้มีความเห็นผิดสำหรับผู้ยึดมั่นถือมั่นดังนี้

1. การระงับและบรรเทาทุกข์ทางกาย

นกุลปิตาคหบดีเป็นพราหมณ์ผู้เฒ่า เจ็บป่วยอยู่เป็นประจำ สมัยที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่เกสกพาววัน เขตกรุงสุมารคิระ แคว้นภคคะ เขาได้เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค ถวายอภิวาทแล้ว ได้กราบทูลให้พระผู้มีพระภาคแสดงธรรมแก่ตน พระผู้มีพระภาคได้แสดงเกี่ยวกับชั้น 5 ว่า กายนี้กระสับกระส่าย เป็นเหมือนฟองไข่ที่มีเปลือกหุ้มไว้ บุคคลผู้บริหารกายอยู่ไม่อาจรับรองได้ว่ากายจะไม่มีโรคภัย มีแต่คนเขลาเท่านั้นที่กล้ารับรอง พระผู้มีพระภาคได้ทรงแสดงธรรมีกถาโดยย่อแก่คหบดีให้สำเนียงกว่า เมื่อกายกระสับกระส่ายอยู่ จิตจักไม่กระสับกระส่าย หลังจากฟังธรรมของพระผู้มีพระภาคแล้วพราหมณ์ได้เข้าไปหาท่านพระสารีบุตรเถระและกล่าวถึงเรื่องที่ตนทูลถามปัญหาแก่พระผู้มีพระภาค ท่านพระสารีบุตรเถระถามถึงการทูลถามอธิบายธรรมีกถา เมื่อพราหมณ์ตอบว่าไม่ได้ทูลถามและต้องการถามท่านพระสารีบุตรเถระ ท่านจึงอธิบายธรรมีกถาของพระพุทธเจ้าว่า

บุคคลผู้ชื่อว่ามียากะสับกระส่าย และมีจิตกระสับกระส่ายคือปุถุชนผู้ศึกษาน้อย ไม่ได้เห็นพระอริยะและสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะและสัตบุรุษ ทั้งไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะและสัตบุรุษ เข้าใจรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณว่าเป็นอัตตา มีความยึดมั่นตนว่าเป็นชั้น 5 หรือยึดมั่นชั้น 5 ว่าเป็นตน เมื่อชั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงก็เกิดความทุกข์ใจ ส่วนบุคคลผู้ชื่อว่ามียากะสับกระส่าย แต่ไม่ชื่อว่ามียากะสับกระส่ายคือปุถุชนผู้ศึกษาน้อย ไม่ได้เห็นพระอริยะและสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะและสัตบุรุษ ทั้งไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะและสัตบุรุษ ไม่เห็นรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณว่าเป็นอัตตา ทั้งไม่มีความยึดมั่นตนว่าเป็นชั้น 5 หรือยึดมั่นชั้น 5 ว่าเป็นตน เมื่อชั้นเกิดความเปลี่ยนแปลงก็ไม่เกิดความทุกข์ใจ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

2. บ่อเกิดแห่งฉันทราคะ

สมัยหนึ่งภิกษุทั้งหลายต้องการจาริกไปอยู่ที่ปัจฉาภุมชนบท พวกเธอได้เข้าไปทูลลาพระผู้มีพระภาค พระองค์ทรงแนะนำให้ไปลาท่านพระสารีบุตรเถระก่อน ภิกษุทั้งหลายได้ไปลาพระเถระ พระเถระถามว่า “กษัตริย์ พราหมณ์ คหบดี หรือสมณะผู้เป็นบัณฑิตถามว่า พระศาสดาของพวกท่านมีวาทะอย่างไร ตรัสสอนอย่างไร พวกท่านได้ฟังธรรมทั้งหลายดี เรียบดี ใส่ใจดี ทรงจำดี รู้แจ้งดีแล้วด้วยปัญญาแล้วหรือ พวกท่านต้องกล่าวอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นผู้พูดตรงตามที่พระผู้มีพระภาคตรัสไว้ ไม่ชื่อว่ากล่าวตู่พระผู้มีพระภาคด้วยคำเท็จ ชื่อว่ากล่าวกันอย่างสมเหตุสมผล ไม่มีคำกล่าวเช่นนั้นและการคล้อยตามที่จะเป็นเหตุให้ถูกตำหนิได้” เมื่อภิกษุทั้งหลายเรียนว่าพวกตนมาเพื่อถามอธิบายพระภาษิตนี้ พระเถระจึงกล่าวว่า หากมีบัณฑิตถามว่า พระศาสดาของพวกท่านมีวาทะอย่างไร ตรัสสอนอย่างไร พวกท่านพึงตอบว่า “พระศาสดาของเรามีปกติตรัสสอนให้กำจัดฉันทราคะ” หากถูกถามอีกว่า “พระศาสดาของพวกท่านมีปกติตรัสสอนให้กำจัดฉันทราคะในสิ่งไร” พึงตอบว่า “พระศาสดามีปกติตรัสสอนให้กำจัดฉันทราคะในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ” และ

หากถูกถามอีกว่า “พระศาสดาของพวกท่านทรงเห็นโทษอะไรจึงตรัสสอนให้กำจัดฉันทราคะในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ” พึงตอบว่า เมื่อบุคคลยังไม่ปราศจากความกำหนัด ความพอใจ ความรัก ความกระหาย ความร่ำร้อน ความทะยานอยากในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ เมื่อรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณนั้นแปรผันและเป็นอย่างอื่นก็เกิดความทุกข์ใจ แต่บุคคลที่มีคุณสมบัติตรงกันข้ามกับที่กล่าวมานี้เป็นผู้ไม่ทุกข์ใจเมื่อขั้น 5 เปลี่ยนแปลงด้วยอำนาจไตรลักษณ์ พระศาสดาทรงเห็นอานิสงส์นี้จึงตรัสสอนให้กำจัดฉันทราคะในรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณ

เมื่อบุคคลเข้าถึงอกุศลธรรมทั้งหลายแต่อยู่เป็นสุข ไม่ลำบาก ไม่คับแค้น ไม่เดือดร้อนในปัจจุบัน และหลังจากตายแล้วพึงหวังสุคติได้ พระผู้มีพระภาคก็จะไม่ทรงสรรเสริญการละอกุศลธรรมทั้งหลาย แต่เมื่อบุคคลเข้าถึงอกุศลธรรมทั้งหลายและอยู่เป็นทุกข์ ลำบาก คับแค้นใจ เดือดร้อน ในปัจจุบันนี้และหลังจากตายแล้วพึงหวังสุคติได้ ดังนั้นพระผู้มีพระภาคจึงทรงสรรเสริญการละอกุศลธรรมทั้งหลาย

เมื่อบุคคลเข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลายแต่อยู่เป็นทุกข์ เดือดร้อน คับแค้นใจ ร่ำร้อน ในปัจจุบันนี้ และหลังจากตายแล้วพึงหวังสุคติได้ พระผู้มีพระภาคก็จะไม่ทรงสรรเสริญความถึงพร้อมกุศลธรรมทั้งหลาย แต่เมื่อบุคคลเข้าถึงกุศลธรรมทั้งหลายและอยู่เป็นสุข ไม่เดือดร้อน ไม่คับแค้นใจ ไม่ร่ำร้อนในปัจจุบัน และหลังจากตายแล้วพึงหวังสุคติได้ ดังนั้นพระผู้มีพระภาคจึงทรงสรรเสริญความถึงพร้อมกุศลธรรมทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

3. ภาวะทำให้สะดุ้ง

สมัยที่พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ที่กรุงสาวัตถี พระองค์ตรัสว่า ความสะดุ้งเพราะถ้อยมั่น คือปุถุชนผู้ศึกษาน้อย ไม่ได้เห็นพระอริยะและสัตบุรุษ ไม่ฉลาดในธรรมของพระอริยะและสัตบุรุษ ทั้งไม่ได้รับการแนะนำในธรรมของพระอริยะและสัตบุรุษ เข้าใจรูป เวทนา สัญญา สังขาร และวิญญาณว่าเป็นอัตตา มีความยึดมั่นตนว่าเป็นขั้น 5 หรือยึดมั่นขั้น 5 ว่าเป็นตน เมื่อขั้นเกิดความเปลี่ยนแปลง วิญญาณก็หมุนเวียนไปตามความแปรผันแห่งรูป ความสะดุ้งและธรรมที่เกิดจากความหมุนเวียนไปตามความแปรผันแห่งขั้น 5 ก็ครอบงำจิตของปุถุชนนั้น เพราะจิตถูกครอบงำ เขาจึงหวาดกลัว ลำบากใจ ห่วงใย และสะดุ้งเพราะถ้อยมั่น ส่วนพระอริยสาวกซึ่งมีคุณสมบัติตรงกันข้ามกับปุถุชน แม้เมื่อขั้น 5 เกิดความเปลี่ยนแปลงก็ไม่สะดุ้ง เพราะไม่มีความถ้อยมั่น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

4. ธรรมอันหนัก (ภาระ) สำหรับผู้ยึดมั่นถ้อยมั่น

อุปาทานขั้น 5 จัดเป็นธรรมอันหนัก (สำหรับผู้ยึดมั่นถ้อยมั่น) ได้แก่ 1) ความยึดมั่นในรูปขั้น (รูปอุปาทานขั้น) 2) ความยึดมั่นในเวทนา (เวทณูปาทานขั้น) 3) ความยึดมั่นในสัญญา (สัญญูปาทานขั้น) 4) ความยึดมั่นในสังขาร (สังขารอุปาทานขั้น) 5) ความยึดมั่นในวิญญาณ (วิญญาณอุปาทานขั้น) ผู้แบกภาระ คือผู้ทะยานอยากในสิ่งที่น่าใคร่ น่าปรารถนา ประกอบด้วย รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส และอารมณ์ทางใจ (กามตัณหา) ทะยานอยากในภพ คือภพภูมิในสังสารวัฏ (ภวตัณหา) บ้างก็อธิบายในเชิงความต้องการในปัจจุบันคือความอยากมีอยากเป็น และอยากพ้นจากภพ (วิภวตัณหา) บ้างก็อธิบายว่าไม่อยากมีไม่อยากเป็น การวางภาระคือความดับตัณหาไม่เหลือด้วยวิราคะ (ปราศจากความกำหนัดยินดี) ความสละ พ้น ไม่อาลัยในตัณหา (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

5. คุณเครื่องกำจัดฉันทราคะ

ตอนที่พระพุทธเจ้าเป็นโพธิสัตว์ ยังไม่ได้ตรัสรู้ ได้มีความสงสัยเกี่ยวกับคุณ โทษ และการสลัดออกจากขั้น 5 และมีความคิดว่าสภาพที่สุขโสมนัสอาศัยขั้น 5 เกิดขึ้น เป็นคุณของขั้น 5, สภาพที่ขั้น 5 ไม่เที่ยงเป็นทุกข์ มีความแปรผันเป็นธรรมดา เป็นโทษของขั้น 5, ธรรมเป็นที่กำจัดฉันทราคะในขั้น 5 เป็นเครื่อง

สลัดออกจากชั้น 5 ซึ่งเป็นความเข้าใจได้ถูกต้อง แต่เมื่อพระองค์ได้รู้ชัดคุณโดยความเป็นคุณ โทษโดยความเป็นโทษ และเครื่องสลัดออกจากอุปาทานชั้น 5 ตามความเป็นจริงอย่างนี้ พระองค์จึงทรงยืนยันว่าเป็นผู้ตรัสสัมมาสัมโพธิญาณอันยอดเยี่ยมในโลก พร้อมทั้งเทวโลก มารโลก พรหมโลก หมู่สัตว์ สมณพราหมณ์ เทวดา และมนุษย์ทั้งหลาย (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) จากพระสูตรดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่าผู้ที่มียังไม่หลุดพ้นก็สามารถที่จะเข้าใจความจริงเกี่ยวกับชั้น 5 ได้ถูกต้องเหมือนกัน (อาศัยความเป็นสมาธิปฏิภาณ พุทฺธ ธรรมะ และประสบการณ์ทางการปฏิบัติ) ถึงอย่างนั้นพระองค์สมัยเป็นพระโพธิสัตว์ก็ไม่ได้ยืนยันความเข้าใจนั้น แต่เมื่อได้ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแล้วจึงทรงยืนยัน ประกาศ สอนเวไนยสัตว์ให้รู้ตาม ซึ่งสังฆธรรมนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลงไปเป็นอย่างอื่น

6. มายา

ชั้น 5 ทั้งที่เป็นอดีต อนาคต และปัจจุบัน...ไกลหรือใกล้ก็ตาม หากภิกษุเห็น เฟ่ง พิจารณาโดยแยกชั้น 5 ก็จะปรากฏเป็นช่องว่าง เปล่า หาสาระมิได้ ซึ่งพระพุทธรูปเจ้าทรงอุปมาด้วยฟองน้ำ พยับแดด แก่นต้นกล้วย และนกงมลาย กลายเมื่อปราศจากอายุ โออุ่น และวิญญาณ ก็ถูกทอดทิ้งเป็นอาหารของสัตว์ปราศจากเจตนา, ชั้น 5 เป็นเหมือนเพชฌฆาต หาสาระไม่ได้ ในการปฏิบัติเพื่อให้ละความยึดมั่นในชั้น 5 และเข้าถึงบทอันไม่จุติ (พระนิพพาน) พระพุทธรูปเจ้าทรงสอนพระสาวกให้ปรารภความเพียร มีสติ มีสัมปชัญญะ พิจารณาชั้นทั้งกลางวันและกลางคืน ละสังโยชน์ทั้งปวง ทำที่พึ่งแก่ตน ประพฤติตนเหมือนคนถูกไฟไหม้ศีรษะ เพราะต้องเร่งรีบดับไฟที่จะก่อให้เกิดความทุกข์แก่ตนนั้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

7. ปิดบังไตรลักษณ์ ทำให้มีความเห็นผิดสำหรับผู้ยึดมั่นถือมั่น

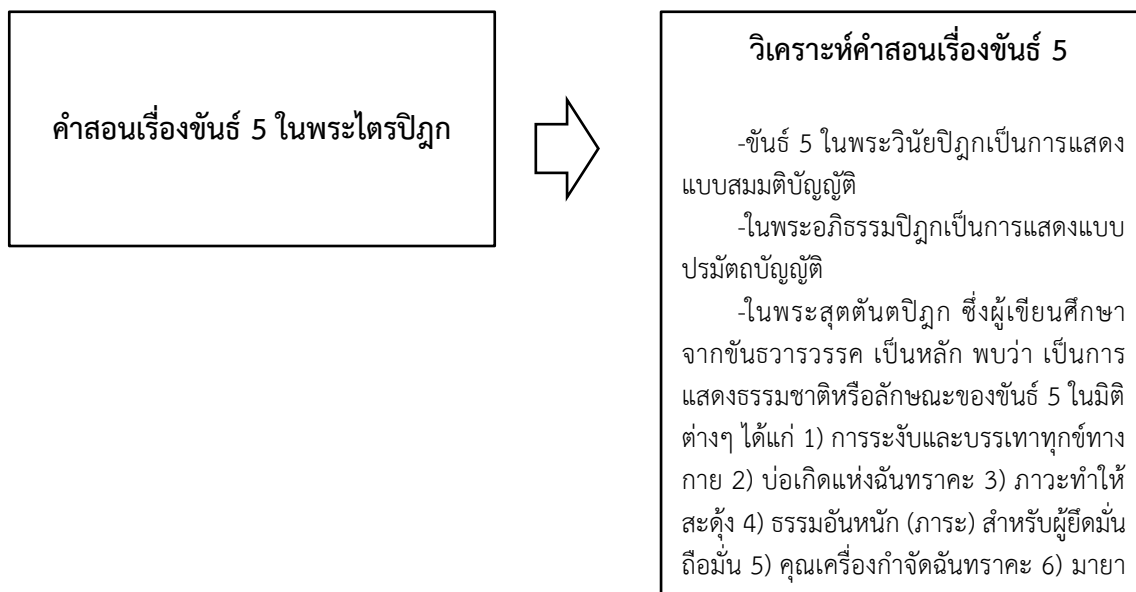
คนที่มีความเห็นว่า ผลแห่งทานไม่มี ผลแห่งการบูชาไม่มี ผลของการเช่นสรวงไม่มี วิบากแห่งกรรมดีและกรรมชั่วไม่มี โลกนี้ไม่มี โลกหน้าไม่มี บิดามารดาไม่มีคุณ ไม่มีอุปปาตักสัตว์ ไม่มีสมณพราหมณ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบทำให้แจ้งโลกนี้และโลกหน้าด้วยปัญญาอันยิ่งเองแล้วสอนให้ผู้อื่นรู้แจ้ง มนุษย์เป็นเพียงประชุมแห่งมหาภูตรูป 4 เมื่อตายไป ธาตุดินไปตามธาตุดิน ธาตุน้ำไปตามธาตุน้ำ ธาตุไฟไปตามธาตุไฟ ธาตุลมไปตามธาตุลม อินทรีย์ทั้งหลายผันแปรไปเป็นอากาศธาตุ มนุษย์เป็น 5 กับเตี้ยหามศพ รอยเท้าปรากฏเพียงแค่ปาช้า กลายเป็นกระดูกขาวเหมือนสีนกกพิราบ การเช่นสรวงสิ้นสุดลงแค่เก้าถ่าน คนเขลาบัญญัติทานนี้ไว้ คนบางพวกกล่าวว่าทานมีผล คำนันว่างเปล่า เท็จ ไร้สาระ หลังจากตายไปจะเป็นคนเขลาหรือคนฉลาดย่อมขาดสูญ ไม่เกิดอีก (พวกนี้จัดเป็น นัตถิกทิกขณ) เป็นเพราะยึดมั่นถือมั่นในชั้น 5, ชั้น 5 เป็นสิ่งไม่เที่ยง เมื่อไม่เที่ยง ก็มีความทุกข์ สิ่งที่เป็นทุกข์มีความผันแปรเป็นธรรมดา หากความเป็นตัวตนไม่ได้ หากรู้ชัดชั้น 5 ตามเป็นจริง ไม่มีความยึดมั่นถือมั่น ความเห็นว่าขาดสูญก็ไม่อาจเกิดขึ้นได้ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

นอกจากความเห็นผิดว่าผลแห่งกรรมดีและกรรมชั่วไม่มีอยู่จริงแล้วยังมีความเห็นผิดอีกหลายอย่าง ซึ่งส่วนหนึ่งมีปรากฏในพรหมชาลสูตร คือ เห็นผิดว่า “ไม่มีเหตุ-อเหตุกทิกขณ” เช่น สัตว์เศร้าหมองเอง บริสุทธ์เอง ไม่มีเหตุแห่งความเศร้าหมองและความบริสุทธ์ เป็นต้น เห็นผิดว่า “ไม่มีปัจจัย” “ธาตุ 4 สุข ทุกข์ และชิวะ” ไม่มีผู้สร้าง ผู้บันดาล ผู้เนรมิต “โลกเที่ยง-สัสสตทิกขณ” (โลกไม่เที่ยง-อัสสสตทิกขณ) “โลกมีที่สุด-อนัตตาทิกขณ” “โลกไม่มีที่สุด-อนัตตาทิกขณ” “ชิวะกับสรีระเป็นอย่างเดียวกัน-ตังขังตังสรีรังทิกขณ” “ชิวะกับสรีระเป็นคนละอย่างกัน-อัญญังชิวังอัญญังสรีรังทิกขณ” “หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีก-โหตติถาคตทิกขณ” “หลังจากตายแล้วตถาคตไม่เกิดอีก-นโหตติถาคตทิกขณ” “หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกและไม่เกิดอีก-โหติจจนโหติถาคตทิกขณ” “หลังจากตายแล้วตถาคตเกิดอีกก็ไม่ใช่อีกก็ไม่ใช่อีก-เนวโหตินนโหติถาคตทิกขณ” “อตตามีรูป-รูปปีอตตาทิกขณ” “อตตาไม่มีรูป-อรูปปีอตตาทิกขณ” “อตตามีรูปและไม่มีรูป-รูปปีจอรูปปีอตตาทิกขณ” “อตตามีรูปก็

ไม่ใช่ ไม่มีรูปก็ไม่ใช่-เนวรूपีนารูปีอิตตาภิภู” “อิตตามีสุขโดยส่วนเดียว-เอกัณตสุขีภิภู” “อิตตามีทุกข์โดยส่วนเดียว-เอกัณตทุกข์ภิภู” “อิตตามีทั้งสุขและทุกข์-สุขทุกข์ีภิภู” “อิตตาไม่มีทั้งทุกข์และสุข-อทุกขมสุขภิภู” “ลมพัด-วาตภิภู” “ลมไม่พัด-อวาตภิภู” ความเห็นทั้งหมดนี้เกิดจากการไม่เข้าใจชั้น 5 ตามเป็นจริง เพราะถูกไตรลักษณ์ปิดบังไว้ ทำให้ต้องเวียนตายตายเกิดในสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุด ผู้ที่เข้าใจชั้น 5 ไตรลักษณ์ อริยสัจ 4 ปฏิจจสมุปบาท ตามเป็นจริงเท่านั้นจึงจะตัดวงจรสังสารวัฏได้

องค์ความรู้ใหม่

องค์ความรู้ใหม่แสดงเป็นแผนภูมิภาพได้ดังนี้

สรุป

ชั้น 5 คือชีวิต ความเป็นอยู่ การดำรงอยู่ของสิ่งมีชีวิต ตลอดจนลักษณะทางกายภาพ สสารของสิ่งไม่มีชีวิต กล่าวเฉพาะมนุษย์หากไม่เข้าใจชั้น 5 ตามเป็นจริง เพราะถูกอวิชชาปิดบังไว้ ก็จะทำให้เวียนว่ายตายเกิดในสังสารวัฏไม่มีที่สิ้นสุด และทำให้ประสบทุกข์รำไปเพราะการเกิดและดับนั้น ดังนั้นพระพุทธศาสนาจึงสอนจำแนกแจกแจงให้เข้าใจธรรมชาติของชั้น 5 ทั้งเชิงปรมาณ (อภิปรัชญา) หลักความรู้ (ญาณวิทยา) และหลักประพจน์ (จริยศาสตร์) การศึกษาหรือศึกษาในพระพุทธศาสนาไม่ได้หมายเอาเพียงแค่เรียนรู้เพื่อความเข้าใจเท่านั้น แต่หมายเอาการปฏิบัติด้วย (พัฒนาชั้น 5) ซึ่งเป็นหลักสำคัญเพราะนำไปสู่ความรู้ที่แท้จริงและเข้าถึงทางแห่งความสงบสุข

พระสุตตันตปิฎกแสดงพรหมชาลสูตรก่อนก็เพื่อเปรียบเทียบให้เห็นความแตกต่างระหว่างความเห็นผิดและความเห็นถูก ซึ่งความเห็นผิดเกี่ยวกับชั้น 5 เป็นความเห็นที่มีอยู่ในชมพูทวีปสมัยนั้น เมื่อพระพุทธศาสนาตัดสินความเห็นทั้ง 62 ว่าไม่ถูกต้องก็ต้องแสดงหลักการหรือความเห็นที่ถูกต้อง (ธรรมชาติ สัจธรรม) ซึ่งปรากฏในปิฎกทั้ง 3 และสามารถยืนยันเป็นหลักโอวาทปาฏิโมกข์ 3 หรือไตรสิกขา กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือการพัฒนาชั้น 5 นั้นเอง การแจกแจงชั้น 5 โดยละเอียดทำนองเดียวกันกับการศึกษาทางวิทยาศาสตร์ ปรากฏในพระอภิธรรมปิฎก ซึ่งศึกษาได้จากคัมภีร์วิภังค์ เป็นต้น ส่วนพระสุตตันตปิฎกมีการรวบรวมไว้วรรคหนึ่งต่างหาก เรียกว่า ชั้นธาวรรค เป็นการแสดงธรรมชาติหรือลักษณะของชั้น 5 ในมิติต่างๆ ได้แก่ 1) การระงับและบรรเทาทุกข์ทางกาย 2) บ่อเกิดแห่งฉันทราคะ 3) ภาวะทำให้สะดุ้ง 4) ธรรมอันหนัก (ภาระ) สำหรับ

ผู้ยึดมั่นถือมั่น 5) คุณเครื่องกำจัดฉันทราคะ 6) มายา 7) ปิดบังไตรลักษณ์ ทำให้มีความเห็นผิดสำหรับผู้ยึดมั่นถือมั่น การเข้าใจชั้น 5 ได้ถูกต้องมีผลทำให้ดำรงชีวิตด้วยปัญญา สามารถกำหนดรู้และหลีกเลี่ยงปัญหาที่จะเกิดขึ้นเพราะความเขลาต่อชีวิต แต่จะปฏิบัติตนได้ถูกต้อง เหมาะสมกับสภาพชีวิตหรือบริบทของชีวิต ซึ่งทำให้พบกับทางแห่งความสงบสุขตามหลักพระพุทธศาสนา

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมธีรราชมหามุนี (โชดก ญาณสิริ). (2543). หลักปฏิบัติสมถะและวิปัสสนากรรมฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). (2557). พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยายความ. พิมพ์ครั้งที่ 39. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- _____. (2559). พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม. กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ พระธรรมปิฎก (ป. อ. ปยุตฺโต).
- พระมหาโยธิน โยธโก. (2561). การจัดการชั้น 5 เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนามนุษย์ในพระพุทธศาสนา. ปริญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระราชปริยัติโมลี (อุปสมโม) และคณะ แปล. (2535). ธาตวัตถสังคหปาฐนิสสยะ. โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ. (2560). พจนานุกรม บาลี-ไทย. โรงพิมพ์มูลนิธิภูมิพลโลกิคุ.
- วัชร งามจิตรเจริญ. (2556). พระพุทธศาสนาเถรวาท. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร: สามลดา.